1871. III. évfolyam. **15. szám.** Szombat, január 21.

Előfizetési árak:
Helyben és postán küldve.
Egy évre 10 frt — kr. ¼ évre 2 frt 50 kr.
Fél évre 5 „ — „ Egyes szám 10 „
Előfizetési pénz s minden közlemény: **Főpiacz. Vecsey-ház földszint** a szerkesztőségbe bérmentve küldendők.
Előfizethetni helyben:
Telegdi K. Lajos és Csáthy Károly könyvkereskedésében s a szerkesztőségnél. — Egyebütt a postahivatalok utján.

DEBRECZEN.

POLITIKAI ÉS KÖZGAZDÁSZATI HIRLAP.

Megjelen hetenként ötször: hétfőn, kedden, szerdán, csütörtökön és szombaton.

Hirdetési díj:
Öthasábos petitsorért 5 kr.
Nagyobb terjedelmü, mint szintén több izbeli hirdetések, alku szerint a legolcsóbb árért.
Bélyegdij: Minden beigtatásért külön 30 kr.
„Nyilt-tér“-en megjelenő közlemény öthasábos sora 15 kr.
Név- vagy bérmentetlenül beküldött kéziratok nem vétetnek tekintetbe. — Ugy szintén kéziratok sem adatnak vissza.

Az ország ifjusága.

⊙.) Az „Ellenőr“ tegnapi számában Csernátony, méltó megbotránkozásában, megróvta a fővárosi jogászokat azon nemzetellenes tüntetésért, hogy a „magyar királyt“ az osztrák hymnussal fogadták.

E megrovás jogosult.

S a nemzet minden rétegében visszhangra találnak Csernátony szavai!

Valóban kétségbe kellene esnünk, ha az ország ifjusága hasonló magaviseletben találná kedvtelését, mint a pesti jogászok.

Ha „a haza reményé“-nek nevezett ifjuság szégyelné nemzetiségét.

Ha azt hinné, hogy „a magyar király“-nak azzal kell hizelegnie, hogy idegen hangokon dicsőitse Magyarország fővárosában, vagy akárhol a magyar föld bármi zugában.

Ha félnünk kellene, hogy Berzsenyi „Romlásnak indult hajdan erős magyar! Nem látod, Árpád vére miként fajul?“ czimü költeménye, ha Kölcseynek „Romlasz magyar nép, romladozol hazám; És lassan őrlő féreg emészt belől“ versezete, csakugyan szomoru igazolásra találnának.

Gyalázat volna, örök átok és kárhozat lebegne szegény hazánk felett, ha Magyarország ifjusága életével és vérével nem lenne kész áldozni a haza üdvéért azon nemes öntudattal, mit a „Neked élned kell, óh hon, s örökre mint tavasz virulni“ lelkesitő költemény éleszt minden magyar kebelben.

Hát végkép kivesznének a dicső Hunyadyak, Zrinyik, Bocskayak, Dobók, Thurzók, Rákóczyak és az 1848/9-ik évi önvédelmi harczok hőseinek ivadékai?

Hát a polgári erény elenyésznék, s a hazafiui jellem érzéketlen lenne a nemzeti szabadság kiáltó szavára?

Hát vizzé válnék a nemes vér, mely önfeláldozásával pecsételte meg a honszerelmet?

Hát a dicső életnek, mit ezredéves történelem örökitett meg, nemes sarjai nem nőnének ezután?

S őseink ha feltámadnának, szégyennel kellene-e visszarogkadniok a sirba, a lelkiismeretlen közönyösség láttára a haza irányában?

Nem lenne-e tehát védő kar, mely a hazát megoltalmazza a végveszélyben?

Nem lenne-e sziv, mely együtt lüktet a haza boldogságával?

Nem vetné-e az ifju nemzedék magát áldozatul, hogy holt tetemein a haza jóléte viruljon fel ismét?

Hát a pillanatnyi anyagi érdek hatalma végkép erőt venne Árpád dicső nemzetének ivadékain?

Nem, nem!

És ezerszer nem!

„A derek nem fél az idők mohától, A koporsóból kitör és eget kér!“

Az ország ifjusága elitéli a fővárosi tüntetést: s szive ösztönét követve, nem kétkedik vért s életet áldozni a hazáért, ha ennek érdekei ugy kivánják! . . .

Ime, itt a Tiszán tul az ifjuság mézajkai a „Hazádnak rendületlenül légy hive óh magyar“ s „Isten áldd meg a magyart“ nemzeti zengzetes dalokat éneklik.

Ime itt, a magyar ifju tornászok és tüzoltók serege edzi karjait a haza védelmére.

„Itt lakik a Pallas fő iskolájával“, s ifjuságunk a tudomány szentélyétől áthatva, a szellem birodalmát igyekszik meghóditni, hogy a szeretett haza jólétének előmozditására utakat, módokat találjon!

Itt a Tiszán tul, mely szabadságharczainknak mindig fő fészke volt; s ahol még nem lehetett soha kiirtani gyökerestől a vér — s könynövelte szabadságfáját; itt a polgár erények romlatlan hazájában él még azon ifjuság virága, melyhez oly jól illik a jövő reményének zöld levele!

Itt még az apák a magyar jelleg kifejezését hordozzák nyelvökben, öltözetökben, tetteikben, példányokul az ifjabb nemzedéknek, melyben erős a nemzeti erkölcsök és szokások fogékonysága.

Itt még az anyák a haza istenéhez imádkozni tanitják szülötteiket, kik magyar vért szinak anyáik emlőiből!

Itt még ur a nemzeti ösztön, mely áldásos hóditásaiban nem talál akadályokra.

Itt még nincsenek a szabadságharczokban elesett hősök temetői annyira eltiporva, hogy azokon a dicső mult emlékezetének nefelejtsei ne virulhatnának!

Itt még megmegzendül ifjak, öregek, nők és férfiak ajkain az elhunyt vértanuk sirjai felett ama szivből eredt és szivhez szóló gyászdal: „Hős vértől pirosult gyásztér sóhajtva köszöntlek!“

Itt még nem szégyelik a gyászt a mult és jelen ádáz csapásaiért!

De nem is csügednek el gyáva fájdalomban.

Nem ernyednek el anyagi érdekek nyomása alatt, midőn a haza áldozatra szólit.

E nép még nem puhult el ledér élvezetekben.

Sem czimeres kitüntetési csecsebecsék nem nyomják le keblében a tiszta honszerelem mérlegét!

Itt még a bölcsők mellett magyar dal zengedez: és a kebelben magyar sziv dobog!

Itt az ifjuság: a haza reménye!

Ismeri, s ha kell, érvényre is emeli a költő jelszavát, mely igyhangzik:

„Ne bántsd a magyart“!

Hiszszük, hogy e jelszó az ország többi vidékén is viszhangra talál!

— **Krakkó**, jan. 19. A „Czas“ tiltakozik azon ráfogott szándék ellen, mintha ő küzdeni akarna az osztrák-magyar állam Némethonhoz való közeledése ellen. Osztrák-Magyarországnak nincs más választása, mint vagy Német- vagy Oroszországhoz csatlakozni. Minden érdeke ez utóbbi mellett nyilatkozik, hogy a keleti kérdésben nyomatékosan léphessen fel. Tonner röpirata, mely a lengyeleknek az oroszokkal való kibékülést ajánlja, itt ingerültséget szült.

— **Flórencz**, jan. 19. Néhány képviselő interpellátiót intézett a kormányhoz, ennek politikája iránt a franczia-porosz háboru, a luxemburgi kérdés és a londoni conferentiával szemben.

Bécs, jan. 19. A „Presse“ jelenti Prágából: Fadejeff orosz tbk. egy czikkében az orosz hadierő fölött kinyilatkoztatta, hogy Oroszország jelenlegi hadserege minden tekintetben elégtelen.

— **Bécs**, jan. 19. Az államvaspályának meghagyatott, hogy a kolin-, cseh-brod,-aussig- és bodenbachi vonalon a kettős sineket haladéktalanul állitsa fel.

— **Berlin**, január 19-kén. A császári kiáltvány alkalmából számos kegyelmezést közölnek.

— **Coburg**, jan. 19. Versailles, jan. 19. A király tegnap a teremben a fejedelmeknek s az ezredek képviselőinek jelenléte mellett német császárrá proklamáltatott.

— **Berlin**, jan. 19. A képviselőház elfogadta a feliratot a császárhoz; — ellene szavaztak a lengyelek.

— **Berlin**, január 19-én. Versaillesből Saarbrücken felé jelentik folyó hó 18-ról: Favre tegnap menlevelet kéretett, hogy a londoni conferentiára mehessen. — Tegnap éles hideg állott be.

— **London**, jan. 19. A „Standard“ az angol kabinat bukását jósolja azon esetre, ha Granville Poroszországnak szabad kezet enged, s Angolország kivánalmait és érdekeit a béke megkötésekor tekintetbe nem veszik.

— **Flórencz**, jan. 19. A diplomatiai viszonyok beszüntetése a tunisi kormány és Itália között a tunis-itáliai kereskedelmi szerződésnek Tunis részéről való meg nem tartása folytán következett be.

— **Belgrád**, jan. 19. A „Vidovdan“ teljes elismeréssel mérlegeli a pesti kir. tábla részrehajlatlanságát, a Karagyorgyevits-féle perben hozott itéletet illetőleg, és mondja: az összeesküvők Szerbia jólléte és előhaladása ellen már most tudhatják, hogy a szabad magyar földön számukra menhely nincs; Magyarország igazságosságot és barátságot tanusitott Szerbia iránt s részéről Magyarországnak a legnagyobb szabadságot kivánja. Mindkét állam érdeke összhangzat és barátságra utalnak.

A szerb kormány a pénzügyminiszterium egy osztályfőnökét küldte, mint hivatalos képviselőt, a londoni konferentiára.

— **Törvényjavaslat**. Az igazságügyminiszterium kebelében ismét egy 45 szakaszból álló törvényjavaslat készült el, melynek tárgyát a köztorgalomban levő értékpapirok megsemmisitése körüli eljárás képezi. —rr.

— **A szóbeliség és nyilvánosság** elveire fektetett uj perrendtartás tárgnában tartott bizottsági ülés megállapodásához képest alakitandó albizottság tagjaivá: Szabó Miklós királyi táblai elnök, Mhajlovits Miklós legfőbb törvényszéki tanácselnök, Fabiny Teofil és Babos Kálmán semmitőszéki birák, és Busbach Péter pesti ügyvéd jelöltettek ki az igazságügyminiszter által. —rr.

= **A gróf Széchennek** adott utasitások alapvonalai a következők: „Az európai békebiróság tekintélyének fentartása és erősbitése, s megakadálozása minden egyoldalu tulsulyra emelkedésnek, s megakadályozása minden tulkapásnak, mely Oroszország részéről a keleti kérdésben netalán szándékoltatnék.

— **A baloldali kör** jan. 19. értekezletén a pénzügyi bizottság általános jelentését tárgyalta folytatólagosan. Ennek második pontozatára kivánatosnak jeleztetett azon óhajtás, hogy addig is, mig a minisztériumok munkaköre teljesen szabályoztatnék, legalább a tanintézetek a közoktatási ministerium kezére adassanak. Az országos könyvtár eszméje elfogadtatván, a ministerium egy tervezet benyujtására határozatilag felhivatik. A többi pontok csekélyebb módositásokkal elfogadtattak. Ezután egy pár interpellatió jelentetett be.

— **Az V-ik osztály** tárgyalta a szárazföldi határon át, Dalmátországba vitt tüzifára vetett vámnak megszüntetése végetti törvényjavaslatot, és a Szászország, valamint Austria közti vasuti összeköttetést tárgyazó államszerződés feletti ministeri jelentést, — elsőt elfogadta — az utóbbit pedig visszautasitotta a végből: hogy az 1867. évi XVI. t. cz. értelmében ezen szerződés Magyarországot illető pontjaira nézve, az illető minister ujabb jelentést tegyen, s előadóul Dezső választatott.

— **Az osztályok** többsége, tekintettel Magyarország közjogi függetlenségére, a kormány által előterjesztett osztrák-szász vasuti egyezményre vonatkozó javaslatot elvetette.

— **Páris bombázását** a német sajtó sem helyesli átalában. Igy a „Frankfurter Zeitung“ többi közt igy nyilatkozik: „Terhes felelősséget vesznek magokra azok, kik Párist, a miveltség egyik legnagyobb központját, melynek népessége egész Szászország és a helvét köztársaság népességével egyenlő, bombáztatják.

— **Az angol lapok** kimondják, hogy a londoni conferentia nem mellőzheti a Franczia- és Poroszország közti háboru megszüntetésére vonatkozó lépések megtételét. — A „Morning Post“ szerint: habár Francziaország nem lesz is képviselve a conferentián, a jegyzőkönyvek, végleges bezáratásuk el tt, a franczia kormány elé fognak terjesztetni.

Franczia-porosz háboru.

Debreczen, jan. 21.

=) Január 19-kén volt féléve annak, hogy Napoleon hadüzenete Berlinben átadatott, s daczára annak, hogy a modern hadviselés, a legrenetesebb ölő és pusztitó gépekkel rendelkezik, e háboru még ma sem öltött kisebb mérveket, sőt talán épen most dul az oly ijesztő terjedelemben, hogy annak végét még csak sejteni sem tudjuk.

Január 19-kén 4 hónapja mult annak, hogy Páris, a világváros az ellenséges hadsereg által körülvétetett, csak 4 hónapi előkészületek után sikerült a megszálló hadseregnek odáig jutni, hogy most már minden nap röpitik a romboló lövetéket a városok városa falai közé, s az ezek által előidézett rombolás s a város népének rémülete, az élelmiszerek mindinkább növekedő hiánya, s a nyugoti és keleti hadseregek megveretése, mindezek oda mutatnak, hogy Páris napjai megvannak számitva. De Páris elestét sem mi, sem a franczia nemzet nem fogja oly csapásnak venni, hogy annak esetében az ellentállást abba hagyva, legyőzöttnek mondja magát, s a legmeggyalázóbb békefeltételeket elfogadja. — A franczia nemzet még ezen rettenetes csapás esetében is folytatni fogja a háborut.

Január 19-kén, épen félévvel a hadüzenet után, Francziaország ismét egy reménynyel lett szegényebb. Hiszen valljuk meg, nem csak mi, hanem egész Európa a legszebb reményeket kötötte Bourbaki hadseregének támadó fellépéséhez, s ettől várta Francziaország fölmenekülését. És most, mint azt a franczia tudósitások is elismerik, jan. 19-kén itt ismét a francziák ellen fordult a szerencse. — Ugy látszik a 19-es szám kezd ominosussá lenni a franczia nemzetre nézve.

Brüssel, jan. 19. Goeben tbk a Somme mögötti állását elsánczoltatta.

Luxemburg, jan. 18. Az egész tartományban kering a hir, hogy Poroszország luxemburgi területen ütegeket akar felállitani Longwy bombázására, mivel más különben a porosz bombák belga területre eshetnének.

Berlin, jan. 19. Minden ujonnan szervezett helyőrségi zászlóaljból 100 ember mint pótcsapat Francziaországba küldetik.

Berlin, jan. 18. Versaillesi hivatalos jelentések értesitenek a felől, a bombázás hatása még mindig minden várakozást felülmul. Egy német üteg sem szünetelt, csak kevés ideig sem. A német ágyuk tüzelésének intensivitása kétszeresen felülmulja a francziákét. A király és a koronaherczeg személyesen tartják személyesen a bombázás menetét. A támadási vonal a déli front ellenében 1600 lépésnyire van előre tolva. Naponta 300 gyujtó golyó lövetik a városba.— Werder tkot Villersexelnél egy gránát surolta, de nem találta. Delbrücknek az első osztályu vörös sasrendjel adományoztatott.

Bécs, jan. 19. „N. fr. Presse“-nek Brestből távirják tegnapról: Hét szállitó hajó hajnalban parancsot kapott, éjszakra vitorlázni. Gyanitják, hogy Cherbourgból St. Malóba csapatok lesznek szállitandók. St. Maló-ból a csapatok 3 óra alatt Rennes-be érhetnek.

Lilleből értesül a nevezett lap: a francziák St-Auentint ismét megszállották. Faidherbe hétfőn Fiesben (egy falu Peronne és Cambrai között) volt. A poroszok Arrast fenyegetik.

Versailles, jan. 18. Hir szerint Faidherbe Reimsba volna vonulandó. Goeben tegnap sürgetően kért erősitést és lőszereket.

Berlin, jan. 19. A második hadtest Manteuffel alatt 18-án Belfortnál megérkezett s egyesült Werderrel.

Schwerin, jan. 19. A „Meckl. Anzeiger“ jelenti: A helybeli katonai hatóság értesittetett, hogy azon foglyok közül, melyek Páris feladásával Németbonba hozatnak, 2200 Mecklemburgba fog szállittatni: e körülményhez a nev. lap azon reményt köti, hogy Párist rövid idő alatt beveszik, mivel Metznek feladását hasonló intézkedések előzték meg.

Bern, jan. 19. Pruntrutból jelentik: Tegnap a németek a francziákat minden határfaluból kiüzték. A lakosság Damvant mellől svajczi területre menekül.

Berlin, jan. 19. (Hivatalos.) Versailles, jan. 18. F. hó 17-én Bourbaki ismét támadást kisérlett Werder ellen, a ki elsánczolt és nehéz ágyukkal megerősitett positióját győzelmesen megtartotta, s minden támadást visszavert. Veszteségünk a három napi harcz alatt 1200 emberre van becsülve. Bourbaki hadserege teljes visszavonulásban van.

Versailles, jan. 18. A lövetés folytatásának Páris előtt jó eredménye van. Veszteségünk 3 tiszt és 7 közember.

Ujdonságok.

* **Mai számunk mellékletéül** veszik olvasóink **Kossuth Lajos** remek levelét, melyet, lapunk szük tere miatt a nélkül, hogy a többi rovatot ki ne szoritsuk, nem adhatánk; másfelől pedig kötelességünknek tartottuk, hogy olvasóink egészben birják a két levél ezen utóbbiát, mely az 1848-iki törvényhozás eljárásának indokolásába bocsátkozik.

* ☞ **Előfizetést még folyvást elfogadunk, azon megjegyzéssel, hogy két-három szám kivételével — melyek teljesen elfogytak — a januári számokkal is szolgálhatunk.**

* **A franczia sebesültek részére** a polgári kör január 18-kán tartott tánczvigalmán a pénztárnál adakoztak: Vértessy István 1 frtot, Harsányi Sándor 1 frt, Bánky István 1 frt, Csáthi Lajos 1 frt, Gyulay J. 1 frt, Tóth Gy. 1 frt, Csonka L.-né 50 krt. Összesen 6 frt 50 kr, melyet az eddig szerkesztőségünknél begyült 63 frt 70 krajczárhoz számitva, a főösszeg **70 frt 20 krt** tesz.

* **A debreczeni dal- és zeneegylet tagjai névsorának folytatása:** Alapitók lettek 30 frttal Kovács Lajos polgármester, Kubinyi Kálmán és Matkó Ferencz.

Rendes tagok: Borsos Ferencz, özv. Miskolczi Imréné, Hubai Katinka, Komlóssy Lajos honvéd alezredes, Rott Lipót, Széll Györgyné — Béressy Borbála, Bárándon, Sipos János papjelölt, Vadon Sándor, Vadon Mihlós, Joanovics Miklós, Beteg Péter, Altstädter József, Sohr Miksa, Lázár Ferencz, Tamássy Géza, Beke Mihály, Beke Imre, Poroszlay László, Szabó Soma, Kiss Sándor cz. u. Sik Lajos és Tóth Sámuel tanár.

Az eddig közlöttekkel együtt 31 alapitó, 226 rendes, összesen 257 egyleti tag.

Ez alkalommal ismételve fölkérem a dalegylet mult évi tagjait, valamint a dal- és zeneegyletre aláirt uj tagokat is, hogy a holnap, azaz január 22-kén d. u. pontban három órakor a zenede énektermében tartandó alakuló közgyülésen megjelenni s ottan jogaikat gyakorolni méltóztassanak.

Debreczen, 1871. jan. 21.

Komlóssy Imre,
a dalegylet elnöke.

* **Éjjeli rendetlenkedés**. A közelebbi éjelek egyikén rendkivüli botrány követtetett el Kisuj-uteza elején: ugyanis valami áldott állapotban lehetett ember 11 órától egész 2 óráig a kapuk döngetése, s óriási lármája által rémületbe ejté a nyugvó polgárokat. Sajnálatos, hogy mire az őrjárat erre fordult, már hült helye volt a nebulónak, kinek pár órai tartozkodás a hüvösön, hasznos okulásul szolgálhatott volna a jövőre nézve.

* **Értesités szinészeink arczkép-csarnoka ügyében**. Mindazon t. helybeli előfizetők, kik a szinészek arczkép-csarnokára előfizettek, s példányaikat még meg nem kapták, ezennel felkéretnek, hogy azokat méltóztassanak Kutassy Imre könyvnyomdájából átvétetni. Kelt Debreczen, jan. 21.

A szinészek arczkép-csarnokának kiadói.

* **A nőegyleti bál** tegnap a kaszino termeiben kevés de válogatott közönség részvétele mellett ment végbe. A vigalom 5 óráig tartott. A buffet minden tekintetben kielégitő volt, mint azt Fehér Hermantól várni lehetett.

* **A kertészeti egylet közgyülése** 1871. évi január 29-én vasárnap délután 3 órakor a városháza nagy tanácstermében fogván megtartatni, ezen alkalomra a t. cz. tagok tisztelettel meghivatnak.

Kitüzött tárgyak:
1. Az 1869- és 1870-ik évről vezetett és felülvizsgált számadások.
2. Évi jelentés.
3. 1871-ik évi költségvetés.
4. Tisztujitás.

Debreczenben, 1870. évi decz. 10-én tartott választmányi ülésből.

Simonffy Imre, mk.,
egyleti elnök.
Szathmáry Sándor mk.,
egyleti jegyző.

* **A halotti anyakönyvekre** nézve a ministerium azon rendszabályt hozta be a városi hatóságunkkal is közlött körrendeletével, hogy oly esetben, midőn 32 évet még be nem töltött védköteles egyén hal el, s a születés beigtatva nincs, a halálozási hely anya-

---

TÁRCZA.

Apácza és kegyencznő.

Regény a bécsi életből.
Irta: **Haffner Károly.**
(Folytatás.)

=) Az olvasó bizonyosan kitalálta már, hogy ki terjesztette e hireket.

A szivtelen férfi, az arany démona volt az, mert az arany mindenütt kész bérenczekre talál.

Az elnök bizalma neje iránt igen erős alapokon nyugodott, és sokáig kellett azt aláaknázni, mig az megingott.

Pedig már ingott az.

A kétkedés megingatta, s a bizalmatlanság kétkedése gyors kézzel müködik.

A mint Werdenberg Amália születésnapjának reggelén hálószobájából a nappali terembe lépett át, piperéasztalán egy pompás virágcserepet, s a virágzó rózsák közt a gyöngyös ékszert tartalmazó tokot találta.

A szerelem és barátság más adományai is terültek ott el szeme előtt, s a mellékteremben ünnepiesen öltözött hivatalnokok, barátok s a ház szolgái állottak, hogy a szelid és bájos elnöknének üdvözletet mondjanak.

Tiszteletreméltó öreg anyja s nemes férje is előléptek az üdvözlők csoportjából, s a megindulás könyeivel szemében tárta ki karjait feléjük, s mondott köszönetet ennyi szeretetért, melylyel öt környezék.

Üdvözlő, az ünnepélyességnek megfelelő szónoklatok tartattak s lefolyt azon családi ünnepnek előjátéka, melyet este, a vidám körben akartak megülni.

Az elnök és hivatalnokai irodáikba huzódtak vissza, s a többi üdvözlő is távozott, csupán Wangen asszony maradt leányánál, hogy ott az ünnepi ajándékok tarkaságában gyönyörködjék.

Sok szép mindenféle dolgok voltak ott az asztalokon, de legszebb volt mégis a gyöngyös ékszer.

„De az istenért, gyermekem!“ kiáltá Wangen asszony, kezét összecsapva, „e gyöngyök, e gyémántok, hiszen ez ékszer valódi tőkét képvisel!“

„Werdenberg is azt mondta, midőn szememből olvasá, hogy ezen ékszer tetszik nekem, és én soha sem mertem volna tőle kérni azt. De ő olyan férj, ki nejének néma óhajait is teljesiti.“

„Tehát férjednek köszönöd ezen meglepetést?“

„Hat ugyan kinek? kegyed jó anyám igen szegény, hogy ilyesmivel meglephessen, rokonaink nincsenek, s barátaink nem merészelnék az elnök nejét ily értékes ajándékkal megkinálni. Csak ő hozhatta ezen áldozatot, mert meg volt győződve, hogy nagy örömet szerez azzal nekem.“

„Igen, ő szeret téged, s boldogságát találja ezen szerelemben. És mégis, ugy látszik, hogy most nem oly vidám, nem oly elégedett, mint házasságtok első évében volt; sőt nekem ugy tetszik, mintha valami titkos bú rágódnék nemes szivén.“

„Igen, unokaöcscse könnyelmüsége miatt, kit gyászol, mint atya az elveszett fiut.“

„Hiszen kevés könnyelmüséget meg lehet a fiatalságnak bocsátani, de ugy látszik, az ifju azon tiszteletről is megfeledkezik, a melylyel nagybátyja háza iránt tartozik. Mert ma már csak illett volna, hogy üdvözletével ő is megjelenjen.“

Amália elgondolkodva tekintett a virágokra, melyek közt az ékszer feküdt.

„Igaztalan iránta, anyám,“ mondá az elnökne. „Ő nem feledkezett meg rólam egészen, e virágok mondják azt nekem.“

Valami fájdalom rezgett át szavain, melyek igen roszul hatottak az öreg nőre, ki egészen ijedten tekintett leányára.

„E virágokat ő küldötte,“ mondá határozottan Amália. „Ő maga nem mer atyai barátjának házában megjelenni, s azért küldé ezeket, hogy gondoljak reá, s eszközöljek békét közte és férjem közt.“

Pedig csalatkozott a fiatal nő.

A virágokat nem Hohenau Hermann küldötte, hanem egy öreg, hü irodaszolga.

Látogatást látogatás követett, s a szivből jövő szerencsekivánatok bebizonyiták a fiatal nő előtt, hogy minden körben mennyire szeretik és tisztelik.

Ez valóban boldog nap volt.

De a mint a példabeszéd mondja, csak lementével dicsérd a napot.

Eljött az est; az elfogadó terem csillárai számtalan gyertyaláng fényét sugárzák vissza, az asztalok teritve voltak, s az áldott tőkék nemes nedüi többféle változatban csillámlottak a kristálypoharakban.

A családnak legkitüntetettebb barátjai megjelentek, s az előteremben énekesek foglaltak helyet, hogy dallal üdvözöljék az ünnepeltet.

Kik voltak azon énekesek?

Senki nem ismerte, senki nem hivta őket ide. —

Az inasok a mellékterem szárnyajtóit nyitották meg, s anyja oldalán megjelent Werdenberg Amália, egyszerüen öltözve, mint a szerénység kellemteljes istennője.

S a mint megjelent, az előterem mélyében felhangzott a dal, mint szerelmi üdvözlet, a hallgatag éjszakából:

„Te csöndes éj, melyet sötét lepel
Borit, s csillagsugár derite fel,
Isten hozott!
Te ismered, mit e sziv rejtege,
A fájó kint sajgó gyötrelmeket,
Mik dulnak ott . . .

Te büvös éj, melynek sötét kara,
Az édes kéj leplével takara
Egymás ölén . . .
Hadd érezzem még egyszer mámorát
Az édes kéjnek mit szerelme ád,
Borulj fölém!

S ha már elvesztém a menyországot,
Mely után szivem oly forrón vágyott,
S számüzetém . . . !
Tüntesse fel öt egy édes álom,
Hiszen még ebben is boldogságom
Találom én . . . .

Mindenki meglepetten hallgatta e dalt, mely egy számüzött szerelmesnek fájó érzeményit tolmácsolá.

A mint a dal elhangzott, a dalnokok visszavonultak, és senki nem gondolt arra, hogy megkérdezze őket, ki által küldettek, s ki adta szájukba e merész nyilatkozatot.

Amália ártatlanságában csupán a dallamra hallgatott, s tekintete a legbensőbb szeretet és hála kifejezésével nyugodott férjén.

Werdenberg belépő neje felé sietett, hogy megölelje őt, midőn a dal felhangzott, s kinos figyelemmel hallgatá végig a számüzött szerelmi kujját, s a hallgatag éjszakák boldog emlékeit.

(Folytatása következik.)

R 1966

könyvébe, az illető anyakönyvvezetők kötelesek a halotti anyakönyvi kivonatot az elhunytnak születéshelyére az illetékes anyakönyvvezetőhöz megküldeni, ki is azt a születési anyakönyv észrevétel rovatában megjegyzi. E rendelet a védköteles személyek nyilvántartásának s a katona-állitási előmunkálatoknak könnyitését czélozza.

* **A dohánycsempészet** ellen ujabban erélyes intézkedésre van kilátás; a mennyiben a helybeli pénzügyigazgatóság a törvény s ujabb ministeri rendelet alapján, a városi hatósághoz küldött átiratában kijelenti, hogy a csempészet ellen a legszigorubb eljárás fog alkalmazásba vétetni.

* **A czukorgyár társulatnak** alapszabályai 21- 58- és 59-ik §-ra tett s felterjesztett módositására nézve a földmivelés- ipar- s kereskedelem-ügyi m. k. ministerium kijelentette, hogy ellene semmi kifogás fen nem forog.

* **Balogh Ferencz** főiskolai hittanár a felügyelete alatt álló „hittanszaki önképző társulat“-ban tegnap este érdekes felolvasást tartott; a terem zsufolva volt figyelmes hallgatókkal, kik közt a tanuló ifjuságon kivül tanárok s városi vendégek is voltak. — Felolvasó a genfi „Kálvin-csarnokot“, melyet 1867-ben szept. hóban állitottak fel, — ismerteté, elmondván keletkezési s felavatási történetét; sajnálkozással emlité fel, hogy hazánkból ez ünnepélyen senki nem volt, e csarnokra nem adakozánk, s honunk neve nem ragyog ott az épület homlokzatán: egyuttal azon óhaját fejezi ki, vajha a debreczeni presbytérium, mint a kálvinizmus legősibb fészkének kormánya kezdeményezése folytán, legalább utólag üdvözlő irat küldetnék a csarnok-bizottsághoz. A nagy érdekü felolvasás lelkesen megéljeneztetett.

* **Jótékonyság.** Hogy a bernáthfalvi Bernáth család hazáért, vallásért, közmivelődésért, egyszóval mindenért, a mire csak honfi nemesen büszke lehet, — tud áldozni, élő példa rá Debreczenben lakó Bernáth Vincze ur, a ki legközelebb oly fényesen igazolta kilétét, hogy az Ér-Köbölkuton épitendő ref. iskola javára 100 o. é. frtot adományozott. Adjon isten sok ilyen meleg keblü ügybarátot a nagyon is ó-kori népnevelés elővitelére. Közli:
Kovács Gusztáv.

* † **Lovassy Ignácz** tegnap este 21 éves korában jobb létre szenderült. Az elhunyt ifju a város által a külső gazdasági tanintézetben ajánlott jótéteményes tanulók egyike volt. Temetése, melyen az intézeti növendékek testületileg részt vesznek, holnap délután leend. — Béke poraira!

* **A rendőrség dijszedő behajtási osztálya,** melynek élén Jeney István alkapitány áll, 11 hó alatt **51,892** frt **73** krt hajtott be, és pedig **14,418** féltől, részint megintés, részint zálogolás, részint végrehajtás alkalmazásával. E behajtások tárgyát legelőbérek, közmunka-váltság, szerbtövisirtás, inségi kölcsön, sátorbér, hatóságok megkeresései, régi papbér, s egyházi tartozások képezték.

* **Tornaügy.** Nagy örömömre szolgál közelebbi közlésem óta egyletünk pénztári erejének szép gyarapodása — mit is bensőmben rejteni lehetlen levén: a t. cz. közönség tudomására hozom, miszerint egyházkerületünk tisztelve szeretett főgondnoka Degenfeld Schomberg Imre gróf a tiszteletbeli tagságot, meleg szavakban megköszönve 40 oszt. frtot kegyeskedett átadni nekem egyletünk javára, mely összeg hálásan vétetve általam, a többi alapitványi öszlettel rendeltetése helyére tétetett. — továbbá alapitók Kuczik Gábor, Steinfeld Ignácz, Szabó Bálint főbiró, Karap Mór, Márton László, Nemes Gábor, Geréby Fülöp, Barcsay Miklós épitész, Komjáthy László, Vilmos Lajos tagtársak aláirásával szaporodván eddig 90-re megyen.
Debreczen 1871. jan. 21.
Varga Lajos, elnök.

* **Az ügyvédegylet II. osztálya** folyó január hó 24-kén d. u. 3 órakor saját helyiségén ülést tart. Tárgy: törvényjavaslat az ügyvédrendtartás tárgyában.

* **A jótékonyságáról ismert helybeli bormérő-társulat** a fentebbi napokban 50 osztrák frtot adott számadásom alá a főtanoda ujból épitési költségei fedezésére.
Debreczen, jan. 21. 1871.
Varga Lajos, ref. főiskolai pénztárnok.

* **Szinházi műsor.** Jan. 22-én „Szép Juhász“, jan. 23-án „Szerelemmámorosak“, jan. 24-én „Georgiai nők“, jan. 25-én „Utolsó Jezsuita“, jan. 26-án „Linda“, jan. 27-én szünet, jan. 28-án kereskedő bál.
Szabó József, titkár.

* **Balázs Kálmán** jeles zenészünk legujabb szerzeménye „Viszhang az Alföldről“ czim alatt, zongorára készitve, ma kerül ki sajtó alól. A zenemü Lopresti Ágnes báróhölgynek van ajánlva; szerző egész zenekarával Hosszu-Pályiba, az ünnepelt hölgynek ünnepélyesen adja át uj müve diszpéldányát.

* **Az ez idei ujonczozáshoz a sorshuzás** ma délelőtt tartatott meg városunkban. — Kihuzatott a **K** betü.

* **Vakmerő tolvajlás.** Péterfián egy ismeretlen nő kilesvén azt, hogy egy házból minden felnőtt egyén távozott, s csak egy hat éves leányka maradt a lakószobában, oda belopózkodott, s a ruhaszekrényt a gyermek szeme láttára felfeszitve, abból értékes ruhákat s 7 darab arany gyürüt elorzott. A tettesnek még eddig semmi nyoma.

* **Vásári tolvajlás.** Kohn Adolf pesti szabótól a vásárban egy böszörményi parasztnő egy 35 frt értékü fekete szalon kabátot lopott el, (ugyan kinek akart vele kedveskedni,) — azonban a tolvajnő mielőtt a kabáton tuladhatott volna, kézre került.

* **A vasuti indóházhoz** vezető utról legközelebb irott ujdonságra nézve, melyben a sötétségről panaszkodunk, pótlólag kijelentjük, hogy jól tudjuk, mikép a népkert mellett a városi hatóság részéről petroleumvilágitás van alkalmazva; azonban mindamellett is nagyon sok kivánnivaló van e tekintetben. Óhajtandó, hogy az indóháznál valahára a gázvilágitás hozatnék be a vasuti társulat által, hogy aztán a városi hatóság az addig vezető uton is czélszerü világitást rendezhessen be; a mi addig csak nagy áldozattal volna létesithető.

Országgyülési tudósitás.

A képv.-ház ülése jan. 19.

Elnök: Somssich P. Jegyzők: Majláth J. Jámbor. A kormány részéről: Gorove, Bedekovich. (Napirend: Végmegszavazása az ujonczozási törvény javaslatnak.) A jegyzőkönyv hitelesittetvén, elnök bemutatja a beérkezett iromanyokat. — Kérvényt nyujt be: Csanády Sándor.

Henszlmann Imre: Határozati javaslatot nyujt be, melynek értelmében utasittassék a cultusminiszter, hogy a megvett Eszterházy képtárt mielőbb helyezze el tüz- és vizmentes helyiségekben s e részbeni intézkedéséről a háznak jelentést tegyen. Ki fog nyomatni s napirendre tüzetni.

Stratimirovics György tekintettel a külpolitikában beállott fordulatra, mely a belpolitikára is befolyással van, interpellálja a miniszterelnököt a prágai béke felmondása és a Bismarck és Beust között váltott jegyzékek által inaugurált porosz-osztrák barátság ügyében, s több helyes ok felsorolása után kérdi a miniszterelnököt: Vajon a magyar kormány befolyásával jött-e létre e porosz osztrák közeledés, s minő horderejé van valóban? hajlandó-e a kormány az e szövetség folytán tulsulyra jutott pangermanismus veszélyeit elháritani Magyarországról és népeiről, s végül: ha a szövetség elháríthatlan, hajlandó-e oda müködni, hogy abból a franczia szabadság harczra hátrány ne háromoljék s illoyalis pressiót e küzdelemre ne gyakoroljon. — Kiadatik a miniszternek.

Hodossy I., a mentelmi bizottság előadója jelenti, hogy Paulini Tóth Vilmost egy magán kérvényre kiadatni véleményezi. Ki fog nyomatni.

Felvétetik a napirend: Az ujonczozási törvény végleges megszavazása.

A jegyzőkönyv azonnal hitelesittetvén, — jegyző átviszi a főrendekhez hozzájárulás végett.

A nyilvános ülés után a ház zártülést tartott, melyben Illéssy Györgyné azon kérelmét tárgyalta, hogy a gyorsirók közé felvétessék.

A ház ez ülésben elhatározta, hogy a kérelem elutasitására nincs alap, hogy az e tekintetben intézkedésben, a képviselőház elnökének miután az az ő jogához tartozik, szabad kezet engednek.

A képviselőház ülése jan. 20-kán.

Elnök: Somssich Pál.
Jegyzők: Mihályi P., Széll K., Ivácskovics Gy., Jámbor Pál.

Majláth István jegyző a multi ülés jegyzőkönyvét olvassa fel, mely észrevétel nélkül hitelesittetik.

Hodossy Imre azt látja, hogy a mai ülés egybehivása tévedésen alapul, a képviselőház elnöke multkor azt mondotta, hogy a ház 24 órai szünetet fog tartani, a ház legnagyobb része, mint az üres padok mutatják, ezt ugy értelmezte, hogy e 24 óra a tegnap tartott rövid üléstől számittassék, ellenben az elnök ebbe a tegnapi ülést is beszámitotta. Ezért inditványozza, hogy a mai ülés napirendje holnapra tétessék.

Elnök jelenti, hogy ő a 24 órai szünetet igy értelmezte, miután azonban az üresen maradt padokból látja, — hogy a képviselők nagy többsége ezt másként értelmezte, kész a mai ülés napirendjét holnapra áthelyezni.

Ülés vége fél 11 órakor.

Szombaton 10 órakor ülés, napirend: **az** 1871-ki államköltségvetés tárgyalása.

Szinházi szemle.

** Hétfőn, jan. 16. adatott bérletszünetben felemelt árak mellett: **„Tékozló apa,“** párisi életkép 5 felvonásban, irta ifj. Dumas Sándor, forditotta Bornemisza Károly báró. — Érdekes quiproquo merült fel a közönség nagy részénél e darab czime miatt. Ugyanis a „Tékozló“ tüneményességének hire messzire elhatván, igen sokan a vidékiek közül nagy kiváncsisággal siettek a szinházba, hogy elvégre ők is gyönyörködhessenek a hetedhét országra szóló káprázatos látványosságban; és mily nagy lőn meglepetésük és boszankodásuk, midőn a várvavárt tündérek és tündérpaloták helyett szerintük unalmas alakokkal s még unalmasabb eseményekkel kellett találkozniok. Sokan rá szánták magukat, s végig unták az estét, de némelyek nem birván annyira megfékezni türelmüket, csalódásuk szinhelyét elhagyák még idejekorán. — Valóban helyesebben is tették volna, kik a repertoiret készitik, ha e darabot nem vásári alkalomkor hozzák szinre, miután a vidéki közönség egy része sokkal könnyüdebb müveken kap s inkább érzékeit kivánja gyönyörködtetni, mint értelmét foglalkoztatni.

** Kedden, jan. 17-kén adatott: **„Kékszakálu herczeg“** operette. Ezuttal Gerecs töltö be a czimszerepet és pedig a közönség megelégedésére. Blaháné, Boulotte-ot — mint egyik legkitünőbb szerepét nagy hatással személyesité. Vizvári mint Bobéche király, Foltényi mint Populáni, Philippovits mint Oszkár gróf az e darabban szokott sikerrel müködtek. Telt ház.

** Szerdán, **„Egy szegény ifju története“** czimü szinmü adatott, mely már annyiszor megfordult szinpadunkon, de a melyet mindig élvezettel hallgat végig a közönség. Mándoki és Szakál Róza, mint a mü két főalakjai általános tetszést arattak.

** Csütörtökön: **„Süketnek kell lenni“** és **„Egy gomb“** czimü 1 felvonásos vigjátékok adattak a **„Pajkos diákok“**-kal egyetemben. A ház, — bár a közönség az unalomig látta már a megjelölt müveket, — megtelt, s a jelen levők folytonos derült kedvvel nézték az előadást, s a jó hangulatot e szinieset tényezői vetélkedve igyekeztek fentartani.

Fővárosi értesitő.

** A Deutsh-Áldor sajóper tegnap előtt tárgyaltatott. Deutsch Móriczot — ki a tárgyaláson nem jelent meg — dr. Mandel Pál ügyvéd képviselé; vádlott Áldor Imre maga védelmezte magát, még pedig két igen talpraesett beszédben. Az eredmény az lett, hogy Áldor Imre tiz szóval, kettő ellenében felmentetett, vádló Deutsch Móricz pedig a perköltségben elmarasztatott.

** A jogász-bál tegnapelőtt nagyszerüen sikerült. A redout termei a zsufolásig megteltek fényes és válogatott közönséggel. Ő felsége a király is jelen volt, s féltizenkettőig szemlélte az élénken hullámzó tömeget: József főherczeg és neje szinte jelen voltak, s félegyig időztek a bálban.

** A Kisfaludy-társaság f. hó 25-én tartja tagválasztó gyülését, mely alkalommal egyszersmind a pályadijak is odaitéltetnek. — Belső taghely ezuttal kettő van üres, külső pedig négy.

** A budai Lipótmezei tébolydában közelebb ünnep volt. Egyik felügyelő nevenapját ünnepelték meg mulatsággal s vigalommal. Az üdülő betegek kitünőleg szórakoztak itt. — Ez intézetben, nagyban készülnek a minden évben tartani szokott tébolydai bálra.

** „Fővárosi értesitő“ czimü rovatunkat egy hirrel zárjuk be, melyhez commentárt nem alkalmazunk. Ugyanis, a fentebb jelzett jogász-bál alkalmával, tehát magyar ifjuság vigalmában, az udvar megjelenésekor Ő felségét a „Gott erhalte“ kezdetü himnussal fogadták.

Belföldi hirek.

*** Bártfa-Ujfalu (Somogymegye) közelében, az andrejovai határban, vizözön előtti csontmaradványokat találtak. Sárosban ez első eset.

*** A füleki választó kerületben a baloldalnak még sines jelöltje, pedig lehetetlen, hogy ne győzzön oly jobboldali jelölt ellen, — mint Pulszky Ágost.

*** Siklóson a 48-as körben Ambrus József ref. tanár hetenkint közérdekü felolvasásokat tart.

*** Nem szokták kiirni, hogy hol, de elég az hozzá, csakugyan megtörtént Biharmegye egyik falujában, hogy bizonyos fiatal ember egy kézfogót tartó házhoz meghivatott a nélkül, hogy az illető vendégség adók tudtak volna abból valamit; szemére is lobbantatott e hivatlanság, hanem azért legkevésbbé sem jött zavarba az ifju, megmutatta, hogy ő minden áron kézfogóban akar lenni, s áthajtatott a szomszédfaluba, hol a kasznárnak bájos leányával megtartá a — rögtönzött kézfogót.

*** Párisi helyzet. Győr öt nap óta körül van véve hófuvatagok által, melyek minden közlekedést megakadályoznak; a „Győri Közlöny“ szerkesztősége a külvilágról — mint maga mondja — mitsem tud.

*** Botránypör. Apraxin Döme a pozsonyi büntenyitő törvényszék előtt áll, anyja vádolta be, mivel egy köztük kötött szerződést a gróf fiu meghamisitott.

*** Niedergesäss phisica-tanár Kolozsvárra érkezett; a derék férfiut mindenütt, hol megjelent, szivélyesen fogadták, s a kolozsváriakra is bizonyosan érdekes lesz e jeles tanár előadása.

*** Brassóba magyar szinészek készülnek, Győrfi társulata volt a vállalkozó, ki ápril hóban akar oda menni.

*** Nyiregyházától Nagy-Kállón, Nyir Bátoron és M.-Szalkán át Szatmárig akar vasutat épittetni Mandel János s engedélyért folyamodott a kormányhoz.

*** Karczagról Nagy Károly ügyvéd kiutasittatott.

*** Mádai utóda a tiszai kerület ágostai püspöki székén a közelebb tartandó nyiregyházai superindendentiai gyülésen fog elválasztatni; az anyaközségek és fogymnasiumok már beadták szavazatukat, ebből esett 120 az irodalmi müködéséről ismeretes Czékus István rozsnyói lelkészre; Bartholomeidesz J. nyiregyházai lelkész 87-et, Sztehló János eperjesi lelkész 68-at nyertek. Ezek közül az egyházkerületi közgyülés fog választani.

*** Kolozsvárt Nagy Péter ref. püspök „szeretet-ház“ felállitását inditványozá. — Simon Elek ügyvéd 500 frtot ajánlott e czélra.

*** Pécsett egy 83 éves aggastyán is részt vett a felnőttek oktatásában.

*** „Toldy-kör“ alakult Kolozsvárt, melynek feladata az erdélyi irodalomtörténet megalapitása; elnök Toldy Ferencz, titkár Mátrai Ernő. Tiszteletbeli tagokul a pesti irók közül elválasztattak azok, kik az erd. irodalom körül érdemesültek.

*** Biharmegyében 20 ember él, ki több száz évesnél; mind román.

*** A bihari nemzeti kaszinó e hó 18-án tártá tisztujitó gyülését, elnök Gerliczi Bódog, alelnök Sztupa Mihály, jegyzők Szij József és Bölönyi Ödön, pénztárnok Hoványi Lajos.

*** A csángómagyarok Erdélyben még sem szoktak az állandó helyi élethez, a csángó ifjuság szüleik tanácsa folytán most is vándorol idegen földre, csakhogy — katonai kötelezettsége alól felszabaduljon.

*** Ezis divat. Erdélyben Türkösön a magyar közrendü menyasszonyok fejeiket szász pártával, (köcsöggel,) hátukat ezerránczos (talán a női furiangosságot jelző) szalonnabőrrel szokták még ma is felékesiteni. E disztelen viseletet az értelmesebb emberek minden rábeszélése daczára sem hagyja el a nép.

*** Nagyvárad várnagyául Kazinczy Géza lőn elválasztva.

*** Nagy Báródon Stern Ignácz izraelita választatott biróvá.

*** Egerben a Novotha-Szederkényi párbaj-ügyben e hó 12-én Szederkényi Nándor és a párbaj segédek a vád alól, büntény hiánya s vétlen önvédelem indokából felmentettek. Az itéletet a hallgatóság megéljenzé.

1870-ben a debreczeni főiskolai könyvtárhoz befolyt könyv- és régiségféle ajándékok.

(Folytatás.)

39. Főtiszt. Superintendens urtól: A tiszántuli ref. egyházkerület Debreczenben, 1870. május 4—6 tartott gyülésének jegyzőkönyve. Debreczen 1870.

40. T. Szőllősy Antal makói ref. lelkésztől: Szőllősy A. A nazarénusokról, két egyházi beszéd. Hódmezővásárhely 1870.

41. Pávai Gábor urtól: a) Báthori István lengyel kir. ez. garas 1586 — b) III. János kir. ez. pénz 1683-ból.

42. T. Huszti László urtól N.-Kakucsról: I. Ferdinánd 1537-ki arany pénze. (T. Kovács János tanár ur által.)

43. Özv. ifj. Szilágyi Gáborné, Menszáros Terézia urnő ő nagyságától: Tek. Sárváry Jakab ur által: nébai Piskárlosi Szilágyi [...] tanárnak Kiss Sámuel debreczeni togatus később rajztanár által 1803-ban festett arcz[...]

44. Özv. Győri Dánielné asszonytól: [...] darab kézirat. Egyik A sir versezet ismeretlentől, Kölcsey Ferencz lapszéli sajátkezü jegyzeteivel. Másik Pásik Petőfy Sándor egy sornyi nyugtája 1847. decz. 3-ról.

43. Váradi Bálint hittanhallgatótól: Abrichtungs Reglement für die k. k. Cavallerie. Wien 1856 (Nagy Sándor magyar honv. tábornok sajátkezü jegyzeteivel.) — b) [...] gyüjtemény 13 iv nagyságu kártya táblán.

45. Mélt. Báthory Gábor cs. k. min. tanácsos urtól: Szepessy Emer. Virtutibus piis meritis laude, honore praemio ornatis [...] fidelio Emerici Szepessy Viennae 1870.

46. Debreczeni gazd. egylettől: B[...] lapok 4 füzetben. Szerk. Györki Antal [...] 1870.

47. A n. mélt. m. k. vallás és közoktatásügyi miniszteriumtól: Bericht des Handels und Gewerbekammer in Insbruck, in Jahre 1865—67.

Délutáni posta.

— Ujvidék, január 20. Belgrádból irják, hogy a porta illetlen viselete miatt Szerbia kivánatai irányában, a nyugalom fentartása lehetetlenné vált, s a szabadságharcz elkerülhetlen Boszniában és Herczegovinában a török gazdálkodás ellen. Egy orosz herczeg javára folynak az izgatások, ki Szerbia trónjára lesz emelendő.

— Király ő felsége jan. 19-én esti [...] des vonattal Bécsbe utazott.

— London, jan. 20. A déli ütegek lépésre közelednek Párishoz, a bombák a[...] jos szigetig hatolnak.

— Versailles, jan. 20. (Hivatalos.) Párisnál e hó 19 kén a Mont-Valerien erődből kirohanás történt az 5-dik hadtest hadállása irányában, az azonban visszavettetett. A csata délelőtt 11 órától sötét estig tartott. A német veszteség nem jelentékeny. — A bombázás szakadatlanul folytattatik és pedig jó eredménynyel.

— London, jan. 20. A „Daily Telegraph“ jelenti: A conferentiai meghatalmazottak azon nyilatkozatot irták alá, mely szerint collectiv szerződésekhez hozzájárult hatalmak egyike sem oldható fel a szerződés kötelezettségei alól, — az együttes aláirók beleegyezése nélkül.

— Brest, jan. 19. Chanzy tábornok hadiszállása Vitre-ben van. Gambetta és Laurier szintén oda érkeztek.

— Bécs, jan. 20. A „Presse“ jelenti Versaillesből, hogy Trochu és a német főhadiszállás közt alkudozások kezdettek. Egy Bordeauxi levelező irja, hogy minden remény Bourbakiban volt helyezve.

— Brüssel, jan. 21. Favre Gy. 23-ra várják Londonba. Moltke kiállitá részére a menlevelet. — Favre, ki elutazását febr. 1-ig akarta halasztani, nem utazik Versailles-en át.

A „Debreczen“ eredeti

MAGÁNTÁVIRATA.

— Bordeaux, jan. 20. A párisi kormánytól rendkivüli uton ideérkezett tudósitások igazolják, hogy Trochu tegnap jelentékeny kitörésében, az 5 és 11-ik porosz hadtestek ellen kitünő eredményt vivott ki. A porosz ütegek Malmaisonnál szétromboltattak. Reuil bevétetett. A poroszok veszteségei óriásiak, a francziák veszteségei tetemesek.

Távirati tudósitás
a bécsi tőzsdéről jan. 21-ről.

Arany . . . 5 frt 86 kr. | Ezüst . . 122 frt [...]

Felelős szerk. és kiadótulajdonos: OLAH KÁROLY.

HIRDETÉSEK.

Eladó ház.

A Sziklay örökösök háza 1085. sz. a. füvészkert utczában, a füvészkerthez 3-ik ház, szabad kézből eladó. Értekezhetni az azon házban lakó örökös özv. Nagy Pálné asszonysággal, akár posta utján nádudvari lakos Orosz László urral. 35 3—3

TELEGDI LAJOS, SZŐLLŐSY M. által kezelt KÖNYVNYOMDÁJA Debreczenben, ajánlja magát mind ennemü NYOMTATVÁNY gyors és jutányos készitésére.

Eladó takarmány.

A szováti pusztán (Szovát [...] egy negyedórányira) **Ványi Sándor** tanyáján 40 — negyven szekér kitünő luczerna, egy 30 öles hosszu kazal árpaszalma, s 400 köblös földön levő lábán való tengeri csutka minden órán jutányos feltételek mellett eladó. 31 4—4

Venni szándékozók értekezhetnek **Ványi Sándor** tulajdonossal **Földesen**, mely Sáp vasuti állomás mellett fekszik.

Árverési hirdetmény.

Néh. Varga József örökösei által a debreczeni Széchenyi utczai 1808 számu házuk külső földjével a f. 1871-ik év január 27-én d. e. 10 órakor a hely szinén önkéntes árverés utján eladatni fog. Mire venni szándékozók 2000 frt. bánom pénzzel meghivatnak.

A feltételek iránt tudakozódni lehet Varga Károly egyik örökösnél Széchenyi utczán a batorraktárban. 18. 3—

Eladó szőllő a sestakert elején.

A legjobb állapotban levő hat kapa szőllő a sestakert elején, diszes kő pajtával s szüretelő edényekkel, igen haszonhajtó nagy és sok gyümölcsfával eladó, szabad kézből eladó. Értekezhetni iránta hatvan utczán 413. sz. a. a tulajdonossal. 413 10—

Eladó szőllők.

A Tóczós kert alsó járásában egyik tagban 7 ½ kapa szőllő számos nemes gyümölcsfákkal, pajtával, szüretelő edény és sajtóval; másik nem messze eső tagban 2 ½ kapa szőllő, szinte nemes gyümölcsfákkal, pajta nélkül — eladó. Értekezhetni Hatvan utczán 1538 sz. a. tulajdonos

494 8—, **Tóth Endrével.**

Alolirtnak van szerencséje legfinomabb

buza-keményitő

gyártmányait következő árakon a t. közönség figyelmébe ajánlani u. m.

1 mázsa legfinomabb csipke-keményitő 1 és ½ intos csomagokban f 15
szinte „ szinte „ „ parázson „ „ „ 15
szinte „ közönséges „ „ „ „ „ „ 7
szinte „ hajpor „ „ „ „ „ „ 18
1 tucz. legfinomabb kékitő viz „ „ „ „ 60 kr.
„ itcze „ szinte „ „ „ „ 20 „
1 rizma finom indigó kékitőpapir „ „ „ „ „ „ 14
1 koncz 24 árkus szinte „ „ „ „ 70 „

ugy szintén egy gőzerőhez használható 2 kővel ellátott malomszerkezet minden részleteivel együtt még nem használt álapotban jutányos árért kapható.

Bignio János
fűszerkereskedő és gyártulajdonos
hatvan utcza 1093/4.

20 5—6

Debreczen 1871. Nyomatja Telegdi L. betüivel Szőllősy M. (Széchenyi-utcza 1814. sz. a.)

Mai számunkhoz „Kossuth Lajos második levele“ van mellékelve.

KOSSUTH LAJOS
második levele.

Visszapillantás 48-ra.

Azon levelek közül, melyekre válaszolni szerencsém van, mindazok, melyek politikai fejtegetésekbe bocsátkoztak, az 1848-ki törvényhozás hagyományaihoz ragaszkodásnak adtak kifejezést.

Legyen szabad példaképp a nádudvari Nép kör népies zamatu leveléből nehány sort idéznem:

Hivatkozva némely szavaimra, melyeket 1849-ben a nádudvari nép előtt mondottam: e népkör ekkint szól:

„Mi most is azok vagyunk, kik akkor voltunk. Öltözetünk most is 48. Ebben dolgozunk nappal, ebben nyugszunk éjjel; még is sem kopott, sem nem rongyos. Nincs rajta egy foszlány is. Pedig beh sok nyomorult szabdalta, nyirbálta, ujította már azóta.

Biz azt megszabdalták, megnyirbálták irtózatosan! A jó meleg kaczagány, melyben századok zord szelével daczolhatott volna a magyar, immár egy nyomorék sipkává törpült, mely csak arra való, hogy legyen mire tüzni az ország-boldogitás ujszerü hitének jelképét, a két fejü sast, mely egy gyomra számára két szájjal eszik. Nem bir elég tápot hordani elibe a magyar nép, pedig csak ugy görnyedt a hordásban; kölcsön is kell vennie számára — — hogy jól lakassa? dehogy! (nem lakik az soha jol;) — — csak hogy tengesse.

Hanem azért a kegyeletes ragaszkodás a 48-ki hagyományokhoz még nem veszett ki.

Nem is fog az egyhamar kiveszni. Lehet azoknak befolyását zsibbasztani; az intézvényeket meg lehet hamisitani, a magyar alkotmány lényegének tiszta felfogásában még nem eléggé otthonos nép, gyermeteg jóhiszeműségét meg lehet lopni, hogy jogáldozatról jogáldozatra hagyja magát idegen érdekek horgán vonczoltatni; de századok eltompitó szolgasága kell hozzá, hogy a delejes rezgés megszünjék, melyet a 48-ki törvényeknek mind fobb vivmányai, mind szelleme, irányа s vezérelvei a nép szivének hurjain felköltöttenek.

Innen van, hogy még azok is, kik jobb ügyre méltó buzgalommal, már évek óta nem tesznek egyebet, mint nyesik nyirják, romolják — s a mi még ennél is gonoszabb — meghamisitják a 48-ki művet, szükségesnek látják magukat, e mü örökösei, ápolói, fejlesztői gyanánt mutatni be a közönségnek. Funera faciunt et vitam vocant. — Valóságos Marcus Antoniusok, — vesztére törnek Brutusnak, csupa tiszteletből, csupa szeretetből Brutus iránt.

De én midőn a népnek a 48-ki törvényhozás hagyományaihoz ragaszkodását természetesnek is találom, helyeslem is, — a 48-ki törvények vezérelveire, szellemére, irányára vonatkozom; — nem minden egyes részletre.

Részletek tekintetében a 48-ki mü sem nem teljes, sem nem tökéletes.

Egy némely tekintetben e művet a tapasztalás nem mutatta elegendő biztositéknak. — Ilyen az ország törvényes függetlenségének tekintete. — Jóhiszemü loyalis kisérlet volt a kiegyenlitő engesztelésre. Nem sikerült. Nem a törvény hibája. De nem sikerült. Nem azért mintha sok volt volna a felállitott biztositék, hanem mert kevés volt.

Más tekintetben a letett alap helyes is biztos is, s minden vész-viharral daczolni képes is volt. — Ilyen a jobbágyi állapot ertörlése, s a csak terheket viselt, de jogban nem osztozott jobbágy népnek, szabad földbirtokos, szabad polgárokká emelése. — De a mü nem volt teljes. — A hübérrendszer nem minden maradványai lettek egyszerre elseperve.

Némely kérdésekhez, melyek a democratiai átalakulás logikai követelményei, még csak nem is nyult a 48-i törvényhozás. Ilyen a főrendi táblának vagy egyszerü eltörlése, vagy (a mit sokkal helyesebbnek, s a magyar alkotmány kormányzati ősi jelleqével összhangzatosabbnak tartok) a törvényhatóságok követeiből alakitandó senatussal felcserélése. — Nagyméltóságu főrendek oly furcsán veszik ki magukat, egy népképviseleti demokratikus alkoltmányban mint — — mint — — bizony hirtelenében nem is vagyok képes eléggé jellemző példát találni, a dolog anyira superlative absurdissimum. Csak egyet mondok, a mely az absurditásban amazzal vetélkedik, de melynek feltalálási dicsősége az 1870-ki Hamlölcsességnek jutott ki: értem az eunochok csonkitott megyékbe a virilis szavazat beférselését, a minek azon kivül, hogy kihivó gunyüzés a nép-képviselet eszméjéből, még az a különös tulajdonsága is van, hogy rendes békés időkben, még ministerialis mindon lébe kanálozás is tökéletesen el lehetett volna nélküle, de haszontalansága mellett, oly „digitomonstrari“-t képez a nép méltó boszankodására, hogy ha válságos idők találnának bekövetkezni, alig ha proscriptionalis lajstrom szerepét nem fogja játszani. Szomoru dolog lesz. De bizony meglehet.

Azonban, a nagyméltóságu főrendi tábla, nagy absurditásához a 48-ki törvényhozás még csak nem is nyult.

Más kérdésekről, mint például: a minden előbbi hatóságukban világosan fentartott törvényhatóságoknak tisztán népképviseleti alapra rendezését illetőleg, csak az alapelv mondatott ki, s a gyakorlati alkalmazás a népképviseleti törvényhozásnak lön feltartva; nem is álmodván a 48-ki országgyülés, hogy valaha akadhassanak oly népképviselők, s még többséget is alkothassanak, egy országgyülésen oly népképviselők, kik a nép önkormányzati szent jogát az ősi magyar alkotmány eme szent örökségét, osztrákos hevükben, a minden lébe kanálozni vágyó ministeriális omnipotentia molochjának oda dobhassák áldozatul.

Más kérdéseknél ismét a 48-ik törvényhozás csak egy gyönge előlépést tön s azt is félszegen. — Ilyen a sajtószabadság kérdése.

Másoknál végre egy gyakorlatiatlan alkalmazáshoz folyamodott, csakhogy egy nagy elvet: a vallásfelekezetek közti tökéletes egyenlőség és viszonosság elvét törvénybe igtathassa, s az „uralkodó vallás“ borzasztó eszméjének véget vethessen. E nagy elvnek gyakorlatiatlan alkalmazása a XX-dik t. czikkben van; mely a mellett, hogy vallásszabadságról még nem, hanem csak bevett vallásokról mert szólani, nem azt rendeli, hogy az állam a vallásfelekezeteket magukra hagyja s egy fillért sem ad egynek sem, hanem azt határozza, hogy minden bevett vallásfelekezet egyházi és iskolai szükségei közálladalmi költségek által fedeztessenek.

E fogyatkozások részletezésébe azért bocsátkozám, mert a fogalmak tisztázása végett alkalmat kivántam venni annak felemlitésére, hogy nem téves nézetek okozták e fogyatkozásokat, s nem is az idő rövidsége okozta e hiányokat, mint azok szokták mondani, kik magukat a 48-ki mü örököseinek vallva, a befejezetlen művet azáltal egészitik ki, hogy lerontják.

Volt annyi részem a 48-ki munkában, hogy jogositva legyek tanuságot tenni, miként a párt, mely az átalakulást munkába vette, igen jól tudta, hogy mit kiván ezen kérdésekre nézve is a józan szabadelvüség, a törvényhozási logica, s a hon java, és eléggé is tisztában volt nézeteivel, hogy az idő rövidségét ne lett légyen kénytelen akadálynak tekinteni.

Megmondom a valódi okot.

Számot vetve magunkkal, hazánk mindennemü bajainak kutfejeire nézve, azon meggyőződésre jutottunk, hogy az európai körülmények kedvező befolyását férfias határozottsággal felhasználva, mindenek felett két dolognak keresztülvitelére kell minden erőnket összpontositanunk. Egyik az, hogy hazánk mindennemü ügyeinek kormányzatából, minden idegen avatkozást kizárva, egy független magyar parlamentáris kormányzat felállításával a magyar állam törvényes függetlenségét biztositsuk. Másik az, hogy az aristocratikus alkotmányt, melyet 350 év keserves tapasztalása, ugy az ország állami függetlenségének megóvására, mint a nemzet szellemi és anyagi felemelésére tehetetlennek bizonyitott be, demokratiai alkotmánynyá fejleszszük, s erre a jobbágy népnek szabad földbirtokot, szabad polgársággá átalakitásával teremtsünk szilárd alapot.

Mi akként valánk meggyőződve, hogy ha a Hon, mint joga hozza magával, függetlenné, s a független Hazában a nép saját sorsának szabad urává leszen, a további kifejlődés magától elkövetkezik.

Azt gondoltuk tehát, hogy mellőznünk kell mindent, a mi e nagy czél elérését compromittálhatná, s más kérdések körül csak addig tanácsos mennünk, a meddig e nagy czél veszélyeztetése nélkül mehetünk.

Igen, de a 48-ki országgyülés még kirekesztőleg csak szabadalmazott osztályokból állott. Magok a kir. városok is ilyenek voltak, s követjeik akkor még nem a városi polgárságot képviselvén, igen kevés sulylyal birtak. Mi magunk is a nemesség küldöttjei voltunk, s a czélbavett nagy reformok keresztülvitelénél a főrendi tábla szabadelvü töredékének közreműködésére, a többieknek pedig legalább resignátiójára, szükségünk volt. —

A magyar nemesség emlékét 1848-ból oly dicsőség környezi, melyhez hasonlóra alig van példa a történelemben, még az 1789-ki franczia nemzetgyülést sem véve ki, mert az nem kirekesztőleg szabadalmazott elemekből állott. És mi tudtuk ugyan, hogy a robot- és dézmagazdálkodást a nemzetgazdászat legelemiebb fogalmai annyira elitélik, miszerint annak eltörlésével maga a földesuri osztály is idővel jólétben csak nyerni foghat; de az iránt nem csinálhattunk magunknak illusiót, hogy pillanatnyilag az áldozat bizony igen-igen sokaknak zokon esik. — Tudomásunk volt nyomatékos állásu egyénekről mind a két táblánál, kik, mint elvhü hazafiakhoz illik, a particuláris érdekek sugallatain felülemelkedve, egész határozottsággal velünk szavaztak ugyan, de kiknek házi tüzhelyeik körül jaj, panasz és átkozódás hangzott a miatt, hogy az ige testté válásának ideje bekövetkezett. — Megfontolván tehát, hogy a munkába vett democratiai átalakulás egyszerre két irányban sulyosodik a birtokos nemességre; mert épakkor, midőn urbéri javadalmait elveszti, egyszersmind adófizetővé is leszen; nem tartottuk tanácsosnak, a hurt még tovább feszíteni, nehogy ellenkezéssel találkozzunk s az ellenkezés egyszer eltökélésre jutva, azon alapkérdésekre is kiterjedjen, melyeknek a felvett irányban megoldását, Hazánk jövendőjére nézve életkérdésnek tekintettük.

Ennek pedig borzasztó következései lehettek volna. Akkor ugyanis még ugy állott a dolog, hogy a törvények az országgyülés végével egyszerre együttesen sanctionáltattak. Egy pont feletti lényeges meghasonlás mindent compromittálhatott volna. Nagyon jól tudtuk pedig, hogy a bécsi hatalom, egyrészt fájlalva a Hazánkkal önkényes rendelkezésnek kezéből kisikamlását, másrészt pedig ösztönszerüleg borzadva a democratiai elv megtestesitésétől, lesve lesi, hol találhat támaszt akár a nép előitéleteiben, akár a nemességben, papságban, mágnásokban, miszerint czélbavett sarkalatos reformjainknak ellent állhasson. Hiszen, kik a Bécsbe menesztett országgyülési küldöttségben (abban az argonautáknak keresztelt expeditioban) részt vettek, tudják s tudom különösen én, ki mind Bécs városában, mind a császári Burgban, a meseszerüségig különös dolgokon mentem keresztül: hogy mily tengerével a nehézségeknek kellett az utolsó perczig küzdenünk. —

Vigyáznunk kellett tehát, nehogy oly lépést tegyünk, melynél vagy a közvelemény cserben hagy, (voltak dolgok, melyeknél ettől méltán tarthatánk) vagy pedig particuláris érdekek miatt az országgyülés kebelében meghasonlás tör ki, mert lehetetlen volt nem tudnunk, hogy ha a bécsi hatalom látja, mikint csak egy dologban is van mire támaszkodnia, a főfeladatunkká válsztott két fővivmány is veszélyben forgand, ezeket csak ugy remélhetvén békés uton keresztülvinni, ha a nemzet akaratának compact erejével állunk szemben Hazánk s a szabadság megrögzött elleneivel. Ha ezen elővigyázattal nem vagyunk, alig maradt volna fel más alternativa számunkra, mint vagy nyomorusságos arányu eredményekre devalváltatni engedni a pillanat kedvező alkalmát, vagy rögtön forradalomhoz nyulni. Én pedig lelkem mélyében meg vagyok győződve, hogy ha akkor ez alternativát ki nem kerüljük, nem 49 lett volna belőle, mely abból meritette főerejét, hogy nem a nemzet támadta meg a dynastiát, hanem a dynastia támadta meg fegyverrel az alkotmányt, melynek megtartását esküvel fogadta, a törvényt, melyet királyi szó szentesitett, s a nemzet életét, melynek saját élete fenmaradását köszönheté. Mondom: nem 49 lett volna belőle, mely még bukásában is életet biztositott a nemzetnek, mert életerejét önmaga s a világ előtt revelálta, hanem lett volna belőle egy csufos halál, feltámadási remény nélkül, halál, mely felett a világ birája a történelem, még csak nem is sajnálkoznék.

E szempontokból kell a 48-ki törvényhozás fogyatkozásait megitélni.

Tul hosszura nyulna levelem, s ha nyujthatna is némi anyagot a történész számára, nem igen érdekelhetné az actualitásokra feszitett figyelmet, ha részletesen elmondanám, miként gyakoroltak befolyást, és minőt ezen szempontok, mindazon egyes fogyatkozásokra, melyeket felemlitettem.

Egyre nézve mégis kivételt teszek. Teszek pedig azért, mert ez actualitási érdekkel bir.

A vallás tárgyában alkotott törvényczikkeket értem.

Hogy a törvény akármely vallásnak „uralkodó vallási“ állást adjon; s hogy ezen uralkodó vallás egyháza, javadalmakkal, szabadalmakkal, hatalommal felhuházott valóságos állami intézvény erejével birjon, ez annyira sérti az emberi szabadság legérzékenyebb oldalát, a lelkismeret szabadságát, annyira ellenkezik a polgári társadalom, s az állami souverenitás alapfogalmaival; és e mellett hazánkban annyi szevedésnek, annyi szerencsétlenségnek, annyi viszálynak, annyi szivháboritó botránynak volt forrása, — hogy eltökélettük magunkat, e horzasztó eszmét a magyar közjogból kitörülni, s helyébe az észak-amerikai jognyilatkozat (Declaration of rights) azon bölcs, igazságos és jótékony axiomáját igtatni törvénybe, hogy „semmi egyház, semmi vallásos felekezet nem birhat fölénnyel a törvény előtt mások felett.“

Az egyenlőség és viszonosság elvének valósitására csak egyetlen egy alternativa képzelhető. — Vagy az: hogy az állam, semmi egyháznak semmi vallás felekezetnek nem ad semmit. — Vagy az, hogy minden vallásfelekezet egyházi és iskolai szükségeit az állam fedezi.

Az emberiség már eléggé haladott, miként ne legyen szükség indokolgatni azt, hogy az alternativa első része a helyes, nem a második. Az állam tartsa fel a mindenkit egyenlően kötelező törvények érvényét mindenki ellenében; türje, hogy a vallás ürügye alatt a türelmetlenség vagy theocratiai hatalomvágy személyes vagy polgári jogaiban akárkit is büntetlenül sérthessen szabadságában korlátozhasson; vagy hogy vallásos meggyőződések érve alatt akárki is magát polgári kötelességeinek teljesitése alul kivonja. Ezentul ne avatkozzék az állam a vallás dolgába; de azt se engedje hogy akármely egyházzá szervezett vallás, az állami vagy polgári dolgokba avatkozzék. Legyen elve az, hogy a vallásos felekezetek az állammal szemben másnak nem tekinthetők, mint az egy hitet valló egyének szabad akaratából kifolyó önkénytes egyesületeknek; melyek ép azon tekintet alá jönek mint akármely más társas érdekü egyesületek. Ha sértik a törvényt, a törvény megtorolja a sértést. De a mig a törvényt nem sértik; az ő dolguk, hogy mit csinálnak. — Fedezzék közös érdekü szükségeiket, fizessék pap jaikat, tartsák fel iskoláikat, templomaikat, a mint nekik tetszik, az államnak velük semmi köze. — Nem ad nekik semmit.

Ez az igazság.

Igen de Hazánkban az állam nem egyenlő mértékkel mért még azon vallás felekezetteknek sem, melyeket jogosultaknak ismert el. — Egy némelyeknek soha sem adott semmi ellátást egyházi és iskolai czéljaikra. Egynek pedig igen gazdag ellátást adott; azt valóságos államintézvénynek, papjait nemeseknek, főpapjait az ország első polgári karának, valóságos államhivatalnokoknak tekintette, s ilyeneknek tekintvén, igen gazdagon fizette, számukra kirendelt nagy terjedelmü birtokok haszonvételével. — Ezen módja az állami méltóságok fizetésseli ellátásának ősi szokás volt a magyarnál. — Igy fizette királyait a koronajószágok, igy nádorait némely tengeri szigetek haszonvételével.

Ekkint lévén a dolog, ha a 48-ki országgyülés az egyenlőség valósitását abban keresve, hogy semmi vallás felekezetnek nem ad semmit, ennek alkalmazásaul azt mondotta volna a protestánsoknak, a görög keleti egyháznak, az unitáriusoknak: titeket soha semmi ellátásban nem részesitelek, jövendőre sem részesitlek; lássanak el hiveitek a mint akarnak — a katholika egyháznak pedig azt mondta volna: „számodra felhagyom az eddigi állami ellátást, s igy már most szent a békesség köztetek, egyenlők vagytok“ — ez csakugyan különös egy neme volt volna az egyenlőségnek, s nagyon furcsa módja az „osztó igazságnak.“

Világos tehát, hogy ha a vallásfelekezetek közti egyenlőséget és viszonosságot a „senkinek semmit nem ad az állam“ utján akartuk volna valósitani: okvetlenül azt kellett volna inditványoznunk, hogy az állam jövendőre megszünteti azon ellátást, melyben ekkorig a katholika egyház főpapjait és szerzeteit részesitette. Joga volt, s van hozzá; ez kétségtelen.

Én egészben véve a magyar catholicus clerus hazafisága iránt mindig igen nagy elismeréssel viseltettem. Még számkivetésemben is nem egyszer vettem magamnak alkalmat a „No popery“ szenvedélyben rajongó protestans tömegek előtt, ezen elismerésemnek kifejezést adni, s a magyar catholikus clerust egy tiszteletre méltó kivételes példakint állitani ellentétbe a hazát, s hazafiságot megtagadó ultramontán had seregével. De mert az ember infulában is ember marad, meg voltam, s meg voltunk mindnyájan győződve, hogy ha a vallásfelekezetek közti egyenlőségnek ezen módját hozzuk akkor inditványba, oly megkérlelhetlen harczot és háborut idéztünk volna elé, s oly hatalmas segéderőt kergettünk volna hazánk szabadsága bécsi ellenségeinek karjai kőzé, hogy az egész átalakulási nagy munka veszélyeztetve lehetett volna. Nem mertük tenni. Ily kérdések felvetése békés időkre való, midőn a nyomukban kelő szevedély szele kidühöngheti magát, anélkül hogy a nemzet hajóját szirtekre sodorná.

Nem maradt tehát más választásunk, mint vagy érintetlenül hagyni a vallás dolgát, minden enyhitő ir nélkül sajgásra kárhoztatni az annyi család boldogságán duló sebeket, s midőn szabadságot hirdeténk a nép millióinak, a szabagságnak ép azon ágát hagyni biztositatlanul, melynek hiánya legérzékenyebben sujtja az ember kebelét: vagy pedig az alternativa másik részéhez folyamodva, az egyenlőségnek azon módját választani, hogy az állam fedezze a vallástelekezetek egyházi és iskolai szükségeit.

Rosz expediens, de mi azt választottuk — — kénytelenségből; s a mi a legfájdalmasabban esett pártunknak, még ezzel is csak a törvényesen bevett vallásfelekezetekre valánk kénytelenek szoritkozni; mert ha másként cselekszünk, harczra kél vala ellenünk a keresztyénség nevében a hatalmas állásu türelmetlenség vak heve; azzal izgat ellenünk, hogy mi a keresztyén népet a zsidóvallás terjesztésére akarjuk megadóztatni, és olajat öntve emberszeretetlen izgatásával a tudatlan nép szenvedélyére, mely már is tettlegességben dühöngött pár száz lépésnyire az országháztól, Hazánk ellenségeinek kezére dolgozik, hogy ezek bennünket az egyedüli istáptól, melyre támaszkodhatánk, a nép rokonszenvétől megfosztva, a népszabadság napjának hazánk komor egén felidézésére tehetségeinket elzsibbasztassák s a democratiai átalakitás nagy művét meghiusitsák.

Annyi, s oly nagy érdekek lebegtek a röppenő percznek mérlegében, hogy az emberbaráti érzelmek sugallatait a hazafiui kötelességnek nem volt szabad fölibe emelnünk. — Esdekelve kértük — mi magunk kertük — zsidóvallássu honfitársaink pesti küldöttségét: türjenek még egy kissé a Haza a népszabadság érdekében; ne kényszeritsenek minket Hazánk ujjászületésének kedvező perczet veszélyeztetni, higyjenek a szabadság világában, mely egyedül képes a szeretetlenség kódét, a türelmetlenség homályát eloszlatni, s bizzanak a közel jövendőben, mely nekik az oly rég, oly sokat s oly embertelenül üldözötteknek, igazságot fog szolgáltatni.

Tömérdek vészfelhő tornyosult össze Hazánk felett! a szabadság nappalát leirhatlan gyásznak kiséretében a szolgaság hosszu éjele váltotta fel, — mely még oszlásában is rettenetes sötét foltokat hagyott a magyar szabadság napján, s a foltok mindegyre terjedtek mindegyre sötetülnek, de a nehány fölmaradt halavány sugár gyönge melege is elég volt reá, hogy legalább ezen egy hitünket teljesülve láthassuk. Ma már a magyar zsidó is egyenjogu magyar polgár; legyen megáldva érte a szabadság nemtője.

Csak igy, ily vigyázattal s ily nehezen szivelt áldozatokkal törülhettük ki közjogunk tábláiról az „uralkodó vallás“ szörnyetegét, s irhattuk be helyébe az egyenlőség és viszonosság elvét. De vigasztalást találtunk a hitben, hogy oly elvet inauguráltunk, melyről ha egyszer kimondatott, csak előrelépés lehet, hátraesés nem.

Az autonomiai mozgalom, mely elég különös, s nem sok jót igérő alakban megindult az országban, ösztönül szolgál nekem, hogy befejezésül azon tárgy köréből a melyről szólok, a 48-iki időkből egy episodot jegyezzek ide.

Midőn a vallás dolgábani törvény felett előkészitő tanácskozásaink folynának, *Lonovits*, Csanádnak nagy tekintélyü akkori püspöke engem e szavakkal szólitott meg:

„Önök a catholica vallás uralkodó vallási állását meg akarják szüntetni; s az egyenlőség elvét akarják felállitani. — Ám legyen. Hanem reménylem irányunkban is igazságosak lesznek önök. Nemcsak a protestánsoknak vannak sérelmeik, nekünk is vannak. Az állam oly hatalmat arrogál magának, oly befolyást, avatkozást, korlátozást gyakorol egyházunk irányában, a mi a vallás szabadságával össze nem egyeztethető. Mig uralkodó vallás voltunk, türtük ezeket, azon előnyökért, melyeket nekünk ez állás nyujtott. De ha ez állás megszünik, nincs ok a miért tovább türjük. Ha a vallásfelekezetek közti egyenlőség kimondatik, én követelni fogom, hogy egyházunk szint azon autonomiával birjon, melylyel a protestánsok birnak, „Remélem pártolni fog Ön“.

„Kétségtelenül“ — felelém — még csak azon tán nem épen egészen lényegtelen kis különbségbe sem fogok aggatózni, hogy a protestánsok sem Genftől sem Berlintől nem függnek, mint önök függnek Rómától. Önök magyar polgárok; a magyar törvény letéteményesei fel fognak tudni reménylem ügyelni hogy a mindenkit egyenlően kötelező magyar törvényt, magyar polgárok ne sérthessék, akár mit rendelnek is nekik Rómából. Igen is pártolni fogom Önök egyházának autonomicus szabadságát, ugy mint a magamét. Ön természetesen az egyházról szól, s az egyház a hivők egyeteme; azé a rendelkesési jog, nem az egyház szolgáéi, a papoké. Hiszen szóval legalább a pápa is az Isten szolgái szolgájának nevezi magát. Tehát pártolni fogom. Hanem a syllogismusnak corollariuma is van. Aki azt mondja: én felmondom a függést az államnak, nem türöm semmi rendelkezését, semmi avatkozását, szóval semmit abból

amit igy neveznek „*jura majestetica circa sacra*“ annak azt is kell mondania, hogy „*de nem is veszek igénybe semmi javadalmat, semmi ellátást az államtól.*“ Ezt ön, ki oly nagy mester a logicában, nem lehet hogy természetesnek, igazságosnak el ne ismerje. Ha Önnek makói tisztartója azt mondaná: én felmondok püspökségednek minden függést, minden avatkozási jogot — autonom tisztartó leszek, de a fizetést megtartom, — nem gondolom hogy méltóságod ezt méltányosnak találná. Remélem tehát, midőn az autonomiát inditványozza Ön, egyszersmind ki fogja ön jelenteni, hogy a magas Clerus az államtól eddig élvezett ellátásról és javadalmakról önként lemond. Hálás elismeréssel fogjuk az autonomia e szükségszerű corollariumát törvénybe iktatni, a magyar catholicus clerus örök dicsőségére.

A discursus ennyiben marad; s a discursussal a dolog is.

A tanuságot levonni nem én reám tartozik. Vonja le a magyar népnek ősi tulajdona: a józan ész.

* * *

Elismerve a 48-ki törvényhozás fogyatkozásait, elmondottam, hogy mi okozta azokat.

Tettem pedig azért, hogy alkalmam legyen felkérni mindazokat, kik a 48-ki hagyomány hiveinek vallják magukat, ne elegedjenek meg a határozatlan fogalmú kegyelettel, hanem jöjjenek magukkal tisztába az iránt, hogy miben áll a 48-ki törvények lényege? minő az irány, melyet a 47-ki törvényhozás vezércsillagul tüzött ki **minden időre** a nemzet törekvéseinek? s ha meggyőződnek — mikint én meg vagyok győződve. — hogy ezen iránytól lehetlen eltérni a nélkül, hogy Nemzetünk szabadsága, boldogsága, sőt jétele is veszélyeztetve legyen: arra összpontositsák, de cselekvőleg vállat vállhoz vetve, **ernyedetlen** kitartással összpontositsák munkásságukat, hogy a Nemzet ezen irányhoz visszatérjen, s a mi lényeges van a 48-ki törvényekben, az visszaszerezzék.

Visszatérést és visszaszerzést mondok, nem megtartást, nem megvédést, mert fájdalom, azon irányból rég hátra fordult a nemzet — egyenesen hátra fordult! a lényeget pedig elvesztegette.

Kevés szavakba össze lehet foglalni a 48-ki irányt: „Állami függetlenség a Hazának“ — s önkormányzat, faj, nyelv, vallásküllönbség nélkül a szabad népnek a független hazában.“ — Ez az irány. A lényeg pedig az, a mi e három szó: „*függetlenség, szabad nép, önkormányzat*“ valósitására megkivántatik.

A most uralgó irány pedig ez: „államegység Ausztriával; közös kormány az államügyekben Ausztriával, belügyekben pedig a közösség hidérczétől nyomott miniszterialis hatalom, miniszterialis gyámkodás, miniszterialis patronatus kitágitása az önkormányzat rovására, az egységes birodalom magyar felében.“

Hogy ezen irány kerek megtagadása, merő visszaforditása a 48-kinak, hogy ezeknek lényege merő megsemmisitése a 48-ki törvényhozás lényegének, **azt a világon semmi dialectica nem lesz soha képes**, nem mondom elvitatni, de csak el is palástolni,

A thema nagyon készt is a részletes taglalásba bocsátkozásra; s bizony nem is volna feleslegeles, de a tér nem engedi.

Hanem én, megfontolva: hogy minő nagy, minő fontos jótéteményekben részesitette a Népet az 1848-ki törvényhozás, s az emberi kebel előtt előtt becsesel birható minden tekintetben mennyire érdekében van Hazánk Népének a 48 ki törvényhozás irányához, lényegéhez körömszakadtáig ragaszkodni, s megőrzésükre mindent merni, sokszor kérdeztem, kimondhatlan bánattal kérdeztem magamtól: minő áldáz büverővel rendelkezik az uralgó párt, hogy rettenetes munkájához a nép többségében támaszra találhatott?

A corruptio talán? — A hirlapok; a Haza sürgolődésének eme tükre: bizony számos adatot mutogatnak fel, melyek oda látszanak mutatni, hogy némely körökben a corruptio irtózatosan terjed. — De a nép milliói! ezt is corrumpálni, mélyen, tág körökben corrumpálni, (mint például a nápolyi Bourbonok tevék) erre még a.. idő rövid volt.

Tehát mi?

Kérdésemre meghozta a szomoru választ a népszámlálási statistica.

Lakosságunk 64 százaléka nem tud sem irni sem olvasni. — Ez nagyon szomoru. De nem ebben, hanem a részletek összehasonlitásában találtam fel a feleletet.

A szoros értelemben vett Magyarországon az arány sokkal kedvezőbben áll, 11,117,632 lélek közül 6.616,184 nem tud sem irni sem olvasni. Ez körülbelül 59%.

Erdélyben ellenben 82½% (82,½) 2,101,727 lélek közül csak 374795 tud irni vagy olvasni, 1.726,932 pedig nem tud.

Ez már aztán borzasztó arány!

Igen, de a közösügyes politikának, s mindannak, a mi belőle következett, Magyarországon nem volt többsége.

Erdély (igen parányi kivétellel csaknem unisono) adott többséget e politikának. Azaz Erdély, hol száz ember közül 82 sem irni sem olvasni nem tud.

Tehát a tanulság az: hogy a 48-ki irányt megtagadó hazafiságnak támasza a hivatalt és nyerészkedést hajhászó szükebb rétegekben azon corruptio, mely a hivatal és kegyosztó kormánypatronatus minden fogalmat meghaladó kiterjesztésének kikerülhetlen következése: a nép rétegeiben pedig támasza a tudatlanság.

S a bécsi Burgban azzal áltatják magukat, hogy biztos az épület, mely ily alapokon nyugoszik!

Szegények!

A ki fáradságot veszen magának az összehasonlitásokat tovább folytatni, igen épületes eredményekre juthat Erdélyen kivül is. Ott van például Pest megye. Ez elemi oktatás tekintetében az egész országban legjobban áll. Jobban áll mint maga a főváros is. Pest városában közel 36 % nem tud sem irni sem olvasni. Pestmegyében csak mintegy 25%. S Pestmegye határozottan ellenzéki. Ellenben Zemplén, (az én szülőföldem, mely 8 követ közül hét ószt-rák-magyart küldött) 69%-tel — Sáros 71%-el s még az aránylag kedvezőbben álló Nyitra is 52 ½%-el számitja irni olvasni nem tudó lakosságát.

Tehát corruptio és tudatlanság!

De tudatlanság nem „Dummheit“; csak a Dummheitról van megirva, hogy vele az Istenek is hiában küzdenek.

A tudatlansággal lehet küzdeni: s mert lehet: kell.

Köröknek válaszolok főképen. Sokat tehetnek ők is, de nem a kevés kivétellel eddig követett uton.

Gondolkozzanak!

Ha kiványi fogna valaki, talán én is elmondom gondolataimat; s el azt is, hogy mi tanácsom van azokhoz, kik azt állitják, hogy az uralgó többség fictio.

Most — mert a nehány számban, melyet emliték, egy végetlenül fontos revelatio rejlik; nem akarom a számok ékesszólását szavakkal gyengiteni.

Turin, január 12. 1871.

Kossuth Lajos.

Debreczen 1871. Nyomatja Telegdi L. betüivel Szőllősy M. (Széchenyi-utcza 1814. sz. a.)